

Handwritten signature
14.

LELLUGYMINISZTERIUM
III. FÜCSOPORTFÜGNÖRSÉG

SZICORUAN TITKOS!
KÜLÖNÖSEN FONTOS!
8.

10-52/12/1984.

J E L E N T É S

AZ SZT-RENDSZER SZERVEZETÉNEK HELYZLETÉRŐL, MŰKÖDÉSÉNEK
HATÁSFOKÁRÓL, A TOVÁBBI FELADATOKRÓL

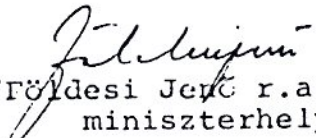
ÁLLAMBIZTONSÁGI SZOLGALATOK
TÖRTÉNETI LEVÉLTÁRA

- 1.11.10 (96.d)

24/84. 29:14/37/12

10-52/12/1984

Miniszteri Értekezlet elő-
terjesztésével egyetértek

/Földesi János r. altábornagy/
miniszterhelyettes

J E L E N T É S

az SZT-rendszer szervezetének helyzetéről, működésének
hatásfokáról, a további feladatokról

I.

Az SZT-rendszer létrehozásának folyamata

Az 1960-as években a nemzetközi életben kialakult enyhülési időszak következtében, a párt és a kormány politikájának megfelelően jelentősen kiszélesedtek hazánk gazdasági, kulturális, majd idegenforgalmi kapcsolatai a tőkésországokkal, azok szerveivel, képviselőivel. Ebből adódóan megnőtt annak a veszélye, hogy az imperialista hirszerző szervek a belső ellenséges erőkkel együttműködve, a kapcsolatok kiszélesedését lehetőségként kihasználva, fokozzák hazánk és a baráti szocialista országok elleni ellenséges tevékenységüket. Ebben a helyzetben új ismeretekre, tapasztalatokra volt szüksége a párt vezető szerveinek, a kormánynak, de a Belügyminisztérium állam-biztonsági szervének is ahhoz, hogy az enyhülés hatására megindult folyamatokat - az állam biztonságának megőrzése mellett - irányítani, előnyeit kihasználni, a kapcsolatokat szabályozni és ellenőrizni tudja. Mindezek állambiztonsági szempontból egy minőségileg új operatív helyzet kialakulásának kezdetét jelentették.

Az új körülményekhez való időbeni és hatékonyabb alkalmazkodás, az ellenséges tevékenységgel szembeni aktív védekezés, hírszerző lehetőségeink, elhárító és támadó pozícióink biztosítása érdekében a vonatkozó párt- és kormányhatározatokban kapott felhatalmazás alapján megkezdtük az SZT-rendszer létrehozását. Fokozatosan elkezdődött az állambiztonsági szervek szigorúan titkos állományának a főhatóságokhoz, tömegkommunikációs intézményekhez - az illetékes szervek vezetőivel egyetértésben - történő kihelyezése. A kezdeti tapasztalatok egyértelműen bizonyították, hogy az SZT-rendszer fontos, titkos eszköze lehet az állambiztonsági operatív felderítő, szűrő-kutató, hírszerző és elhárító tevékenységnek.

Az SZT-rendszer fokozatosan kiépült. Kezdetben elsősorban a nemzetközi kapcsolatokban rejlő hírszerző lehetőségek felderítésére, kihasználásának elősegítésére, a nemzetközi kapcsolatokat támadásra, pozíció-szerzésre felhasználni szándékozó ellenséges hírszerző, ideológiai diverziós tevékenység felderítésére volt alkalmas. Egyre növekvő szerepet töltött be a nemzetközi gazdasági, kereskedelmi, idegenforgalmi kapcsolatokban résztvevők védelmében, illetve az állami vonalon jelentkező biztonsági és titokvédelmi feladatok /rezsim/ kidolgozásában, majd végrehajtásának elősegítésében. Igen hatékonyan segítette az állambiztonsági tevékenység feltételeinek megteremtését, az idegenforgalmi, gazdasági, hadiipari, illetve kulturális területeken. Nélkülözhetlenné vált a "K"-ellenőrzés és az operatív-technikai rendszarbályok telepítése és biztonságos használata munkafázisokban.

A rendszer kiépítésére először a "K"-ellenőrzés, majd a kémelhárítás központi szerveinél népgazdasági, idegenforgalmi, államtitokvédelmi területeken került sor. Ezt követően a hírszerzés, majd a belső reakció elhárítása szempontjából frekvenciált oktatási és kulturális területeken létesítettünk SZT pozíciókat. A rendőr-főkapitányságok állambiztonsági szerveinél - a "K"-ellenőrzési, a közlekedési és hírközlési területek kivételével -

valamivel később, a 70-es évek elején vette kezdetét a rendszer kiépítése, ahol már eredményesen hasznosítottuk a központi tapasztalatokat.

Az SZT-állományba történt kinevezések gyakorlatában bizonyos kettősség állandósult. A kezdeti időszakban a "K"-ellenőrzés kivételével, szinte kizárólag a nyílt állományból való "kihelyezés" volt a jellemző. Ennek következménye, hogy a központi operatív szervek SZT-állományának egy része még ma is volt nyílt állományú, ami hátrányosan befolyásolja konspirációs és biztonsági helyzetüket. Az utóbbi 5 évben már a központi operatív szerveknél is a polgári életből való kinevezések gyakorlata érvényesül.

A "K"-ellenőrzés, az operatív-technika területein és a rendőr-főkapitányságok állambiztonsági szerveinél általában a fedőmunkahelyről, ott rendszeresített fedőmunkakörbe, annak ellátásához megfelelő szakismerettel rendelkezők közül történtek a kinevezések. Ennek a konspiráció szempontjából egyértelműen pozitív hatása mellett hátránya, hogy a kinevezettek többségének nincs állambiztonsági ismerete és tapasztalata, ami a kinevezés után még hosszú ideig akadályozza eredményes felhasználásukat.

Az SZT-állomány kettős munkakörének kellő tudatosítása és elismerése nem minden területen sikerült teljes egyértelműséggel. Különösen a kezdeti időszakban több olyan, a nyílt állományból való kinevezésre került sor, ami a fedőmunkaköri feladatokra vonatkozó szakképzettség, szakismeret hiánya miatt lehetetlenné tette a fedőmunkakör hozzáértő, a fedőmunkahelyi környezetbe való beilleszkedést elősegítő ellátását. A kettős munkakör elismerése követelményével ma már nincs összhangban az SZT-állomány létezésének jelenlegi gyakorlata sem.

A Főcsoportfőnökség szerveinél 772, a rendőr-főkapitányságok állambiztonsági szerveinél 427 a rendszeresített státus. /VÜ.

1.sz. melléklet/ A központi szerveknél a státusok 40, a rendőr-főkapitányságoknál 66%-a a kémelhárítás területeire van biztosítva. Az engedélyezett státusok feltöltöttsége a központi szerveknél 70, a rendőr-főkapitányságoknál 80-84% körül állandósult. Ez az arány a "K"-ellenőrzés területén 90% felett van.

A népgazdaság szervezetében és irányításában, az igazgatásban végbement változások hatásait felmérve, a kémelhárítás egyes területein tudatosan tartózkodtunk az engedélyezett státusok feltöltésétől. Egyes területeken, pl. a MÁV közlekedésnél a már betöltött státusok egy részének jelentősen beszűkült a lehetősége a MÁV-nál végrehajtott átszervezések miatt. A "K"-ellenőrzés területén levő SZT-állomány létszámának és szervezeti módosítását teszi szükségessé a posta göcösítési és rekonstrukciós programjának végrehajtása.

A katonai elhárítás területére engedélyezett státusok többségét a hadseregben végrehajtott átszervezések miatt nem lehetett betölteni.

Megítélésünk szerint a mostani bonyolult állambiztonsági operatív helyzetben megoldandó jelenlegi feladat teljesítéséhez az állambiztonsági szervek összessége vonatkozásában elegendő az engedélyezett létszám. A belső reakció elhárításnál a kulturális és ifjúságvédelmi területeken, illetve a szállodai figyelmek vonalán azonban a jelenlegi státusok számának növelése szükséges.

A státusok biztonságos és az új igényeknek megfelelő feltöltését ma már egyre inkább akadályozza, hogy azok konkrét fedőmunkakörre vannak engedélyezve. Ilymódon a gazdasági, intézményi, igazgatási szervezetek és az operatív helyzet változásai rugalmasan nem követhetők. Ezért célszerűbb lenne olyan módo-

sítás, hogy a szervek konkrét fedőmunkakörhöz nem kötött, szükség szerint átcsoportosítható státus kontingenssel rendelkezzenek. Főleg a belső reakció elhárítás egyes területein irkolt a szabadfoglalkozású SZT státusok számát is megnövelni.

II.

Az SZT-rendszer működésének tapasztalatai

Az SZT-állomány felhasználásának több mint 15 éves tapasztalata egyértelműen pozitív, a rendszer az állambiztonsági munka szervezés részévé vált, s igen jelentős erőt képvisel az állambiztonsági feladatok végrehajtása feltételeinek biztosításában, illetve gyakorlati megvalósításában.

A hírszerzés területén az SZT-állomány egy része az átlagostól eltérő sajátosságok között külföldön, nagyobb része hazai bázison, többnyire rezidenturákba szervezve dolgozik. Igen jó hatékonysággal látja el egyes kulturális csúcsszervekben, a sajtó területén, a tudományos-műszaki élet egyes centrumaiban, levő fedőmunkakörökben a hírszerző lehetőségek felderítését és megnyitását a központi szervek előtt. Eredményesen segítik a külföldön levő magyar képviseletekre, kirendeltségekre, intézetekbe kerülő hírszerzők felkészítését, kihelyezését, operatív akciók végrehajtása feltételeinek megteremtését, hálózati jelöltek kiválasztását, tanulmányozását. A fedőszervi vezetéssel együttműködve, jelentősen hozzájárultak az új emigrációs politika sikeres megvalósításához. A tudományos-műszaki területen 1990 óta működő rezidentura termékeiből származó tiszta jövedelemből a fedőszerv több millió forintot utalt át a központnak.

A kémelhárítás területén az SZT-állomány elsősorban a nemzetközi érintkezésben résztvevő vállalati, intézményi szerveknél,

háziipari objektumokban, az idegenforgalmi intézményekben, objektumokban /szállodákban/, a MÁV felső, és középfoku irányító szerveinél, a Vám- és Pénzügyőrség kulcsfontosságú pontjain, fontos állam és szolgálati titok helyeken rendelkezik fedőmunkakörökkel. Az SZT-fedőbeosztások elsősorban a nyugati nemzetközi érintkezés átfogására, ellenőrzésére, egyes titokkoncentrált és terrorra, diverzióra érzékeny területek és objektumok általános biztonságának növelésére, a titkok védelmére biztosítanak többnyire eredményesen kihasznált lehetőséget.

A kémelhárítás SZT-állománya igen jó hatásfokkal segítette a tökéletes relációjú külkapcsolatokban résztvevő állami, gazdasági, idegenforgalmi szervezetekben dolgozók biztonsági felkészítését. Meghatározó szerepet vállalt az általános biztonsági és titokvédelmi feladatok kidolgozásában, az államilag szabályozott rezsim kialakításában, a konkrét helyi követelményeknek megfelelő védettség megteremtésében. Egyre növekvő eredményességgel vesz részt a felderítő, szűrő-kutató, információszerző és operatív feldolgozó munkában, javuló hatékonysággal segíti elő támadólagos és felderítési pozíciók létrehozását is. Az SZT-tisztek fokozatosan megteremtették az operatív akciók és az adott helyet érintő más irányú operatív tevékenység biztonságos feltevéseit, komoly mértékben hozzájárulnak a konspiráció biztosításához. Részt vesznek a hálózati személyekkel való kapcsolat-tartásban.

Átmenetileg két területen /titokvédelem és a nemzetközi kapcsolatokban résztvevők felkészítése, beszámoltatása/ gyermek etegségként felfoghatóan, az SZT-állomány egyes fedőszerveknél nem állambiztonsági szervek feladatkörébe tartozó, alapvetően más szervek hatáskörébe tartozó állami feladatok ellátásában is részt vett. Ez ugyan előnyösen hatott a biztonságvédelmi rezsim kialakítására, a végrehajtás megszervezésére, de hátrányokkal is járt. Egyrészt erőt vont el a tényleges operatív feladatok-

tól, növelte az SZT-tisztek dekonspirációs veszélyeztetettségét, másrészt egyes fedőszerveknél konzerválta a passzív tást a biztonságpolitikai feladatok, illetve a 3215/1966 számú " a kapitalista országok fellazító politikájának visszaszorításáról, és a kapcsolatokból adódó ellenséges tevékenység kizárásáról" szöveg kormányhatározat végrehajtásában. Folyamatban van az ilyen jellegű feladatok átvállalásának megszüntetése.

Az utóbbi években a kémelhárítás SZT-állománya tevékenységében egyre inkább előtérbe került a tényleges állambiztonsági funkció, az információszerzés, a felderítő munka részfeladatainak végrehajtása. Az egyetemes kémelhárítási értékű információk mintegy 10%-a ma már közvetlen SZT-forrásból származik. Több bizalmas nyomozás indító jelzése is ebből a forrásból keletkezett. Népgazdaságvédelmi vonalon az ún. vesztegetési ügyek jogi dokumentálásában is jelentős szerepe van az SZT-állománynak, sikeresen derítik fel a titoksértési csatornákat is.

Néhány SZT-tiszt eredményesen hajt végre speciális kvalitásokat igénylő feladatokat /dokumentumértékű információk megszerzése, külgazdasági folyamatok hazánk érdekei szerinti befolyásolása/.

A belső reakció elhárítás területén az SZT-állományuk a belső ellenséges ellenzéki személyek külföldi kapcsolatainak felderítésére, egyes minisztériumokban, kulturális célokat szolgáló objektumokban, a felsőoktatás és a Tudományos Akadémia intézményeiben, a tájékoztatás és hírközlés centrumaiban az ellenséges behatolás érzékelésére alkalmas fedőmunkakörökben teljesítenek szolgálatot. Igen nagy szerepük van a tervezett ellenséges akciók felderítésében, ami lehetővé teszi azok végrehajtásának megakadályozását. Hatékonyan segítik az állambiztonsági érdeket sértő külföldre utazások akadályozását, egyes megelőzési célokat szolgáló befolyásoló és kiszorítási akciókat, a beszerzési jelöltek kiválasztását és alapos tanulmányozását, SZT-tisztek alkalmas személyek felderítését és a hálózati személyek ellenőrzését. Gyakran vesznek részt a hírszerzés és kémelhárítás operatív igényeinek kielégítésében is.

A katonai elhárítás területén a honvédségi üzemeltetésű vállalatoknál, MN egészségügyi és sport intézményeinél, katonai tanintézetekben vannak SZT-státusok. Ezek azonban az MN Anyagi és Technikai Csoportfőnökség létrehozása folytán bekövetkezett átszervezés miatt egy kivétellel nincsenek betöltve. Az új szervezeti rend kialakulása után lesz érzékelhető és behatárolható pontos felhasználási területük.

A "K"-ellenőrzés területén a központban SZT alosztályok, a rendőr-főkapitányságoknál SZT-rezidenturák, illetve csoportok dolgoznak a fedőmunkahelyeken. Fedőmunkakörük beépült a fedőmunkahely technológiai folyamatába. Nélkülük a "K"-ellenőrzési tevékenység konspirációja elképzelhetetlen. Igen eredményesen végzik a szorosan figyelt anyagok kiemelését és visszajuttatását, illetve az ezzel megbízottak, a hálózattal való kapcsolattartást.

Az operatív figyelés területén az SZT-pozíciók eredményesen segítik a figyelő munka titkosságának és folyamatosságának a biztosítását Budapest nagyobb szállodáiban. Lehetőségük van a célszemélyek belső mozgásának, megnyilvánulásainak megfigyelésére, ezzel összefüggésben gyors információ-továbbításra.

Egyes, az állambiztonság szempontjából különösen fontos, vagy érzékeny területeken, azonos fedőmunkahelyen /néhány főhatóság, tudomány és tömegkommunikáció, kultúra és külkereskedelem, idegenforgalom/ a sajátos operatív érdekek érvényesítésére több csoportfőnökség is rendelkezik SZT-pozícióval. Ezideig, ebből adódóan jelentős működési, vagy konspirációs zavarokra nem került sor. Lehetőségeik kihasználása a szervek közötti koordináció további javításával szervezettebbé, s ennél fogva munkájuk hatékonyabbá tehető.

Az SZT-állomány hatékony felhasználását viszonylag hosszú időn át hátráltatta a nyílt állomány tapasztalatlansága, az SZT-tisz-

tekkal szembeni helyenkénti bizalmatlansága. Gyakran a hálózati személyekkel azonos kategóriának fogták fel. Ma már ezek a jelenségek nagymértékben csökkentek. Megítélésünk szerint az SZT-állomány lehetőségeinek jobb kihasználásában, szervezettebb, tervezettebb, következetesebb vezetésében még jelentős tartalékokaink vannak. Az eddigiéknél differenciáltabb alap- és továbbképzésük is növelheti felhasználásuk eredményességét.

Általános tapasztalat, hogy a fedőmunkahelyi országos és helyi vezetők igen pozitívan segítik az SZT-állomány munkáját, konszolidációjának megőrzését. Ezt általában minisztériumok, főhatóságok, nagyvállalatok vezetőivel való konkrét megállapodásokkal biztosítottuk. Néhány, a hirszerzés szempontjából fontos területen szükséges még az adott főhatóság vezetőjével írásos megállapodás létrehozása. Néhány esetben a vezetői változások után - alapvetően értetlenségéből adódóan - az új vezetők részéről idegenkedést, bizalmatlanságot is tapasztaltunk az SZT-állományakkal szemben.

Az SZT-állománnyal rendelkező központi és főkapitánysági állambiztonsági operatív területek közötti koordináció alapvetően biztosítja e pozíciók összállambiztonsági és összbelsőügyi érdekeknek megfelelő felhasználását. E koordináció javításával is még jelentős, eddig kihasználatlan tartalékok mozgósíthatók.

Az SZT-állomány hálózattartó szerepével kapcsolatos elvárásainkat az eddigi tapasztalatok alapján annyiban módosítani szükséges, hogy a jelenleginél nagyobb differenciáltsággal kell az ezzel kapcsolatos követelményeket meghatározni. Azt az elvet célszerű követni, hogy csak akkor ha ezt fontos állambiztonsági feladat indokolja, az állambiztonsági tapasztalatok meghatározott szintjével már rendelkező, hálózattartásra a 005/1972. BM sz. paranccsal kiadott szabályzatban megfogalmazott követelmények előírása szerint alkalmas SZT-tiszt bizható meg kapcsolattartással. Ennek betartásában növelni szükséges a parancsnokok felelős-

ségét. Az eddigieknél is nagyobb gondot kell fordítani arra, hogy kizárólag megbízható, ellenőrzött hálózati személyekkel tartsanak SZT-állományuk kapcsolatát.

Az SZT-rendszer működésének hatékonyságát nagymértékben befolyásolja az SZT-állományuk vezetésének és kiképzésének színvonala. A szervek vezetői erre általában megkülönböztetett figyelmet fordítanak. Ennek ellenére a vezetők túlzott leterhelése miatt irreálisnak bizonyult az az elvárás, hogy az SZT-állomány vezetésének módszerei, s azok hatékonysága a nyílt állományéval azonos legyen. A kialakult gyakorlat szerint kiemelt főoperatív és főoperatív tisztek tartják az SZT-állományukkal a kapcsolatot. A nyílt állomány fluktuációja helyenként átmenetileg olyan megoldásokat is eredményezett, hogy kellett tapasztalattal még nem rendelkező operatív tiszteket biztassuk meg SZT-tisztek vezetésével. Célszerűnek tartjuk, hogy a rezidens-vezetőknek többnyire osztály- és alosztályvezetők, az önállóan dolgozó SZT-beosztottaknak továbbra is kiemelt főoperatív és főoperatív tisztek legyenek az összekötői. A vezetésük és referáltatásuk módszereit a lehetőségek szerint közelíteni kell a nyílt állományukéhoz.

A munkaterv elkészítésekor az SZT-állomány tevékenységét az eddigieknél célirányosabban kell beépíteni az osztályok munkatervébe. Igen fontos, hogy a társadalmi, állami életben, a gazdaságban, az igazgatásban és az állambiztonsági operatív helyzetben bekövetkezett változásokat elemezve, folyamatosan kutassuk az SZT-tisztek operatív lehetőségeinek módosulásait, s azok ismeretében határozzuk meg konkrét feladataikat.

Az SZT-állomány alap- és továbbképzését 1978-ban miniszterhelyettesi intézkedésben szabályoztuk, tekintettel arra, hogy egyre növekedett az állambiztonsági ismeretekkel, tapasztal-

latokkal nem rendelkezők aránya. Az intézkedéssel kiadot kérettematika alkalmas a szükséges elméleti ismeretek megszerzésére. Tapasztalataink szerint azonban az eddigiéknél differenciáltabban, az adott SZT-funkcióhoz jobban igazodva kell az alap- és továbbképzéseket megtervezni. Ennek elősegítése érdekében a 7/1978. BMH Intézkedés kisebb módosítása szükséges.

Egyes központi területeken pl. "K"-ellenőrzés, MÁV és a rendőr-főkapitányságoknál a továbbképzést az azonos vonalon dolgozók többnapos összevonásával oldják meg. Gondot általában a kivonás legendája jelent, amit a helyi viszonyok ismeretében alapvetően dekonspirációmentesen tudunk megoldani. Feltétlen nagyobb vezetői odafigyelést igényel a kivonások figyelemfelhívó jellegének csökkentése. Az áremelkedések miatt a továbbképzésre biztosított fejenkénti napi 60 forint ma már nem elegendő a költségek fedezésére.

Megítélésünk szerint a jelenlegi alap- és továbbképzési rendszerrel biztosítani tudtuk az SZT-állomány legszükségesebb általambiztonsági szakismeretét. Ez azonban messze alatta van a nyílt állomány szakismerete színvonalának. Szükségesnek tartjuk, hogy az összekötői feladatot ellátó nyílt állomány az eddigiéknél tudatosabban, tervszerűbben adja át szakmai tapasztalatait az SZT-állomány tagjainak, ami jelentősen növelheti munkájuk hatékonyságát.

Az SZT-állomány tulnyomó többsége ma már rendelkezik a fedőmunkakörre előírt képesítési követelménynek megfelelő végzettséggel és szakismerettel, illetve gyakorlati tapasztalattal. Kiemelten fontos beosztásokban tervszerű beiskolázásuk. is pótoljuk a még meglévő hiányosságokat. A jövőben a felvételi munkában főszabálynak tartjuk, hogy az új kinevezések már csak a megfelelő általános és szakműveltséggel rendelkező, a fedőmunkakörben teljes értékű, a kettős feladat ellátására alkalmas szakemberek közül történjenek.

III.

Az SZT-állomány biztonsági, anyagi, pénzügyi ellátásával
kapcsolatos tapasztalatok

Az SZT-állomány konspirációs és biztonsági helyzete alapvetően kielégítő, ami azonban a fedőbeosztások és az adott SZT-pozíció létesítésétől függően eltérő képet mutat. A hírszerzés, "K"-ellenőrzés, operatív-technikai és belső elhárítási területeken a mélyen konspirált állomány jellemző. A kémelhárítás egyes területein /idegenforgalom, népgazdaságvédelem, hadiipar és titokvédelem/ az SZT-állomány kisebb része a fedőmunkahelyeken kevésbé konspirált, ők alapvetően biztonsági és szűrő-kutató feladatokat látnak el. Ezekben a fedőmunkahelyeken általában köztudott, hogy egyes beosztásokban a Belügyminisztériumnak vannak "megbizottai", legfeljebb a beazonosításuk nem sikerül, vagy hosszabb időt vesz igénybe, illetve az SZT-állományuk úgy beépültek az adott objektum működési mechanizmusába, hogy már a köztudatban a fedőmunkakörük a meghatározó. Ez a helyzet lényegében nem veszélyezteti az operatív végrehajtó munkát.

Dekonspiráció évi 1-2 alkalommal fordul elő, ami többnyire a legalizáló szervek vezetőinek meggondolatlan megnyilatkozásából, kisebbrészt az SZT-állomány, vagy az e minőségéről tudó családtag fecsegéséből adódik. A kedvezőtlen tapasztalatok miatt szükséges, hogy a jövőben a munkahelyi vezetők esetében ma még kötelezően előírt felfedést csak differenciáltan alkalmazzuk.

Az SZT-állomány szerveken belüli konspirációs helyzete a nyílt állomány nagy fluktuációja miatt hiányosságokat mutat. Feltétlenül szükséges, hogy főleg a fedőmunkahelyeken mélyen konspirált SZT-állomány konspirációját a szerveken belül is növeljük. A konspirációt veszélyeztető tényező a nyílt állományból való kihelyezés, majd visszahelyezés, amit a jövőben csak a legszük-

ségesebb esetekben, kivételes lehetőségként kívánunk alkalmazni. A belső konspirációs helyzetre hátrányos, hogy a kinevezés megtörténteig mintegy 10 hivatásos és kpa. állományu szerez tudomást az SZT-tiszti minőségről. /Személyzeti, egészségügyi, operatív szervek, és külügyi osztály apparátusában/.

Jelentős mértékben javíthatja az SZT-állomány konspirációs helyzetét, ha megszüntetjük a státus rendszeresítésekor előre meghatározott fedőmunkakörökbe való kinevezéseket és a státus kontingenseket az adott vállalati, intézményi strukturában végbenemlé változásokat figyelembe véve, a fedőmunkakör ellátására megfelelő felkészültséggel rendelkező polgári személyek, már ott dolgozó szakemberek közül végezzük. A polgári személyek közül való kinevezésre ösztönzi szerveinket a fedőmunkahelyeken egyre inkább érvényesülő, munkaerővel takarékoskodás elvének gyakorlati megvalósítása is. SZT-állományuk más vállalatoktól való át-helyezése gyakran nehézségekbe ütközik a belső demokratikus rend /párt, szakszervezet, KISZ/ kiteljesedése és az új pályázati rendszerek alkalmazása miatt. Ez a körülmény arra készíti az SZT-állománnyal rendelkező szerveinket, hogy ebben az állománykategoróriában is megfelelő jelöltek időbeni kiválasztásával tervszerűvé tegyék az utánpótlást.

SZT-állományunk nagy hányada fedőmunkaköréből adódóan hivatalos megbizással rendszeresen utazik nyugati országokba. Eddig SZT-tiszti minőségükkel összefüggő, dekonspirációra való, velük szembeni provokációról nem szereztünk tudomást. SZT-állományu disszidálására nem került sor. Alapvetően a konspiráció erősítése céljából szükségesnek látszik az SZT-állományuak külföldre utazása engedélyezési mechanizmusának a fedőmunkahelyi környezethez való igazítása, az engedélyezési hatáskörök leadása központi beosztott osztályvezetőikig és állambiztonsági helyettesekig bezárólag. Ugyancsak konspirációs okokból célszerűnek látszik az SZT-állományuak magáncélú külföldre uta-

zása engedélyezési mechanizmusát a nyílt állományra hatályos belügyi rendelkezéstől eltérően az utazás megengedésének irányába módosítani.

Az SZT-állomány folyamatos munkáját, méginkább konspirációs helyzetét esetenként zavarja, hogy nem sikerült kialakítaniuk a katonai behívás alóli mentesítés egységes és biztonságos rendszerét. Az állomány egy kisebb hányada emiatt nincs behívás alóli mentesítve. Megoldásra váró probléma, az SZT-állomány "M" időszak felhasználásának megtervezése. Illetékes HM szervek, valamint a BM "M" és Szervezési Csoportfőnökség bevonásával ki kell dolgozni a mentesítések és az "M" időszak felhasználás konspirációs követelményeknek is megfelelő biztonságos rendszerét.

A nyílt és T állományból kinevezettek külső konspirációját veszélyezteteti, hogy egy részük BM lakótelepen rendelkezik szolgálati lakással, másrészt, hogy a volt nyílt állományuaknál az ÁNH rendszerben visszautalás található a BM alkalmazott előzményre, az iskolai végzettség, stb. vonatkozásában. Növeli a veszélyeztetettséget a munkaügyek, OTP kölcsönök, biztosítási, stb. ügyek ÁNH nyilvántartási rendszerére épülő bevezetése is.

A személyzeti ügyintézés fontos eszköze a konspirációs érdekek érvényesítésének, az operatív és személyzeti intézkedések szoros egységet képeznek. Az SZT-állomány káder- és személyzeti ügyeinek intézését a BM III. Főcsoportfőnökség Személyzeti Osztálya a BM IV Főcsoportfőnökség felügyeletével, illetve együttműködésével végzi. A személyzeti ügyintézés korszerűsítésére az SZT-állomány vonatkozásában is sor került /képesítési követelmény bevezetése, minősítés, katonai viszony-rendezés, házastársak munkaviszonyának rendezése, fedőokmányok - legenda - egymásraépülésének biztosítása a mindenkor munkügyi társadalombiztosítási, belügyi és párttagsággal járó szabályok

betartásával stb./ Szükséges, hogy a beállításra vonatkozó tervekben az eddigieknél körültekintőbben megtervezzük a munkaviszonyhoz kapcsolódó feladatokat /kivonás, áthelyezés, nyugállományba helyezés stb./

Megkezdjük a felvételeket megelőző orvosi vizsgálatok korszerűsítését. E tekintetben a pszichológiai laboratórium felhasználásának kezdeti eredményei vannak. Tapasztalataink szerint célszerűnek látszik a végleges kinevezés előtt az SZT-állományuknál is - a parancsnokok döntésétől függően - a 6-12 hónapig terjedő próbaidős szolgálat bevezetése. Ez lehetővé tenné az olyan SZT-állományuk fluktuációjának csökkentését, akik titkainkat az adott területeken teljes mélységben ismerik.

Főleg a nyílt állományból kihelyezett SZT-állománynál konspirációs veszélyeztetettséget jelent az, hogy a nyugdíjba vonulásuk 55 éves életkorban lehetséges. Nem minden esetben sikerül a munkábanmaradásra bírni őket. A "K"-ellenőrzés területén a polgári személyekből kinevezettek is egyre gyakrabban akarnak élni az 55 éves korban való nyugdíjba vonulás lehetőségével. E probléma megszüntetése érdekében célszerű elvként kimondani, hogy a még nyílt állományból kihelyezettként szolgálók kivételével az SZT-állományuk a fedőmunkahelyi környezettel azonos korban kerülhetnek nyugállományba, de a számukra előnyösebb belügyi nyugdíjazási rendelkezések alkalmazásával.

A jelenleginél egyszerűbbé és biztonságosabbá kell tenni a nyugdíjazással kapcsolatos eljárást, amit rövid időn belül az érintett szervek bevonásával szükséges kimunkálni. Arra kell törekedni, hogy a jelenlegi "BM kiegészítő nyugdíj" helyett kevesebb gonddal járó, biztonságosabb nyugdíjazási mechanizmus legyen. Mindezek indokoltá teszik a 7/169/1965. HB sz. határozat és a 0012/1965. BM számú utasítás előírásainak felülvizsgálatát és e problémák megszüntetésére biztonságot erősítő intézkedések kezdeményezését.

Az SZT-állománnyal való kapcsolattartás és a továbbképzésekre való összevonások megoldásánál alapvetően érvényesülnek a konspirációs előírások. Szigorúan megköveteljük annak az elvnek a betartását, hogy az SZT-tisztekkel más célra nem használt "K"-vagy "T"-lakáson lehet találkozni. Csak vezetői hozzájárulással lehet megengedni, hogy az SZT-tisztekkel a megbeszéléseket a hivatalos kapcsolattartás keretében a fedőmunkahelyen bonyolítsák le. Nem engedjük érvényesülni azokat a törekvéseket, amelyek szórványosan az SZT-tisztekkel való nyilvános helyi találkozók lehetőségének megnyitására irányulnak.

A nem nyílt állományból kinevezett SZT-állomány többségének közvetlen hozzátartozója /általában házastársa/ az SZT-tiszttel történt előzetes konzultáció után, vezetői engedéllyel titoktartási ígérettel tudomást szerez a Belügyminisztériumhoz tartozásról. Ez a megoldás általában a konspiráció erősítését szolgálja. Néhány esetben, főleg amikor a házasság felbontására kerül sor, anyagi okok miatt ellenkező eredményre vezet, s szűkebb körben dekonspirációt eredményez.

Az SZT-állomány munkájának anyagi elismerése ma már nincs összhangban a társadalomban kialakult többletmunkáért többletjövedelem elvével. Az utóbbi években kialakult többletjövedelem-szerzési lehetőségek alapulvételével felülvizsgálatra szorul javadalmazásuk jelenlegi gyakorlata, illetve a 0019/1974. BMH számú utasítás.

A "K"-ellenőrzési területek kivételével az SZT-beosztottak a fedőmunkaköri magas illetményeik miatt csak a 3-800 forintig terjedő SZT-pótlékot kapják. Ez nem elegendő az egyre növekvő feladataik anyagi elismerésére. A kettős munkakör elismerésének a bérezésben is érvényesülnie kell.

Az új anyagi elismerési szabályok kidolgozásánál azt is figyelembe kell venni, hogy az SZT-beosztottakat a nyílt állományu-

akhoz képest jelentős hátrány éri azáltal, hogy lakásépítéshez, vásárláshoz, családalapításhoz stb. belügyi támogatásban általában nem részesülhetnek. Nem kaphatnak belügyi szolgálati lakást, nem részesülhetnek belügyi kedvezményes üdültetésben, nem vehetik igénybe a belügyi gyermekintézményeket stb. Olyan bérezési rendszer kidolgozására van szükség, amelynek a jelenleginél nagyobb megtartóereje van, s nem a fedőmunkakörben szerzett jövedelemtől, hanem az állambiztonsági munka mennyiségétől és minőségétől függ annak mértéke.

Az SZT-állomány erkölcsi elismerésének jelentősége a konspirációs követelmények miatt a nyílt állományukéhoz képest lényegesen korlátozott. Ezért a rendfokozatnak, kitüntetésnek az SZT-beosztott, méginkább közvetlen családtagjai számára az anyagilag érzékelhető következményei bírnak nagyobb jelentőséggel. Ezt a jutalmazások lehetőségének szélesítésével is el kellene ismerni.

A szerveknek gyakran okoz gondot az SZT-beosztottak kitüntetésének őrzése, a velük való rendelkezés dilemmája, pl. az SZT-beosztott halála esetén.

A felvetett gondok, problémák ellenére úgy ítéljük meg, hogy a 002/1969. BM számú parancs fő elvei ma is helytállóak. Ezért új parancs kiadását nem, de egyes, alapvetően a jelentésünkben tárgyalt problémák megszüntetésére, illetve megoldásukra irányuló korszerűsítést szükségesnek tartjuk. Célszerű az SZT-állomány hivatásos, nyílt állományéval azonos jogállásra vonatkozó nézetünk felülvizsgálata és módosítása. Tapasztalataink egyértelműen bizonyítják, hogy több vonatkozásban /...nevezési feltételek, szociális jogosultságok, leszerelési és nyugdíjállománybাহelyezési feltételek/ a nyílt állományéval azonos jogállás elvének gyakorlati alkalmazása szolgálati és konspirációs érdeksérelem veszélye nélkül lehetetlen. Az alapparancs módosításakor részletesen ki kell dolgozni a jogállásbani különbségeket és azok konzekvenciáit.

IV.

Következtetések, javaslatok

A Belsőbiztonsági Szolgálat állambiztonsági szerveinek SZT-állománya szervezeti beépítéssel az állambiztonsági szervek apparátusába és egyre növekvő hatékonysággal segíti az alaptevékenységi eladatok teljesítését. Kiemelkedő érdemei vannak a biztonsági és titokvédelmi rezsimentézések kidolgozásában, végrehajtásában, a hírszerző, felderítő és szűrő-kutató információszerző munkában, megelőző jellegű intézkedések végrehajtásában, a "K"-ellenőrzés eredményes végzésében. Az SZT-apparátus nélkülözhetetlen a titkos operatív akciók előkészítésében és biztonságos végrehajtásuk feltételeinek megteremtésében.

A központi és a rendőr-főkapitánysági állambiztonsági szervek által foglalkoztatott SZT-állomány létszáma állandósult, - néhány terület kivételével - mennyiségileg elegendőnek mutatkozik a jelenlegi feladatok teljesítéséhez.

Az állami, gazdasági életben végbement változások, az igazgatás, irányítás jogi szabályozások módosulásai és a jelenlegi állambiztonsági operatív helyzet indokoltá teszik, hogy az SZT-státusok fedőmunkakörhöz kötött jelenlegi rendszere helyett a szervek a változásokhoz való igazodást elősegítő SZT létszámkontingenssel szabadon gazdálkodhassanak.

Az SZT-állomány szerveként eltérő, de alapvetően megfelelő hatékonysággal dolgozik. Szükséges működtetésében az információszerző tevékenység erősítése, a felhasználó szervek közötti koordináció és az SZT-állományok vezetésének javításával, képzési színvonaluk emelésével munkájuk hatékonyságának további növelése. A szerveink által foglalkoztatott SZT-állomány konspirációs és biztonsági helyzetét több körülmény hátrányosan befolyásolja. Közülük kiemelkedik a nyílt állományból ki-

helyezések, áthelyezések és visszahelyezések korábbi gyakorlata, illetve annak még ma is meglevő következményei. Meg kell előzni, az ilyen jellegű problémák újra-termelődését. Következésként eleget kell tenni annak a követelménynek, hogy az új kinevezések lehetőleg a fedőmunkahelyeken dolgozó, az adott fedőmunkakörnek megfelelő képzettséggel és képesítéssel rendelkező, a kettős munkakör ellátására alkalmas polgári személyek közül történjenek. A konspiráció erősítésének irányába ható intézkedésekkel korszerűsíteni kell a kinevezések előkészítését. Növelni kell a szervek vezetőinek a felelősségét abban, hogy az SZT-állomány alap- és továbbképzése a szerv feladataihoz igazodva, differenciáltabb és összetettebb állambiztonsági ismereteket nyújtson.

A társadalmi, gazdasági életben végbement változások, a mellékjövdelem-szerzés kibővült lehetőségei miatt az SZT-állomány anyagi elismerésének jelenlegi rendszere már kevésbé alkalmas a teljesítménnyel arányos bérezés biztosítására. Indokolt az ezzel kapcsolatos belügyi rendelkezés módosítása. Korszerűsíteni kell az SZT-állomány nyugdíjazásának, nyugdíjpótlékának jelenlegi rendszerét is.

Javasoljuk, Miniszter elvtárs az SZT-állománnyal kapcsolatos jelentésünkben foglalt értékeléssel értesen egyet, s rendelje el, illetve engedélyezze az alábbiak végrehajtását:

- 1./ Az SZT-állománnyal rendelkező állambiztonsági szervek vizsgálják felül az SZT-állományuk jelenlegi rendszerét, létszámviszonyait, s tegyenek javaslatot szervük SZT-státus kontingensére.

A BM III. Főcsoportfőnökség és a rendőr-főkapitányságok összesített státus igényét a BM "M" és Szervezési Csoportfőnökséggel együttműködve, terjesszék fel engedélyezésre.

Határidő:

1985. június 30.

Felelős:

Állambiztonsági miniszterhelyettes

2./ A BM III. Főcsoportfőnökség az érintett belügyminisztériumi szervek bevonásával tegyen javaslatot a 002/1 69. BM számú parancs és a végrehajtásra kiadott I., II., III. számú utasítások módosítására. Ennek során dolgozzák ki a nyílt és SZT-állomány jogállása közötti különbségeket, a kinevezésekkel, az SZT-állományuk irányításával, vezetésével kapcsolatos, a mai követelményeknek megfelelő elveket, biztonságuk és konspirációjuk növelését eredményező megoldásokat.

Határidő:

1985. december 31.

Felelős:

Állambiztonsági miniszterhelyettes

3./ A BM I. Főcsoportfőnökség az érintett belügyminisztériumi szervek bevonásával, a BM III. Főcsoportfőnökség közreműködésével dolgozza ki az SZT-állomány bérezésére vonatkozó miniszterhelyettesi utasítás-tervezetét.

Határidő:

1986. április 30.

Felelős:

Állambiztonsági és Anyagi- Pénzügyi miniszterhelyettes

4./ A BM III. Főcsoportfőnökség a BM I. és IV. Főcsoportfőnökségekkel együtt vizsgálja meg az SZT-állományuk nyugdíjkiegészítési mechanizmusa korszerűsítésének lehetőségeit és szükség szerint kezdeményezze a 7/169/1965. sz. HB határozat módosítását, illetve új BM parancs kiadását.

Határidő:

1986. április 30.

Felelős:

Állambiztonsági, Anyagi- Pénzügyi és Személyzeti miniszterhelyettes

5./ Az SZT-állomány kinevezésével kapcsolatos ügyintézés konspirációt és biztonságot erősítő korszerűsítése érdekében a

BM III. és IV. főcsoportfőnökségek határozzák meg a szükséges intézkedéseket. Az SZT-állomány alap- és továbbképzését szabályozó 7/1978. számú miniszterhelyettesi intézkedést a szükséges mértékben módosítsák.

Határidő:
Felelős:

1984. december 31.
Állambiztonsági és Személyzeti
miniszterhelyettes

B u d a p e s t, 1984. augusztus 8.

Egye János r. vezérőrnagy
főcsoportfőnök-helyettes

Dr. Rédei Miklós r. vezérőrnagy
főcsoportfőnök-helyettes

Készült: 12 pld.